

Цей переклад підготовлений Радою Європи в межах Плану дій Ради Європи для України на 2018-2021 роки та фінансований за рахунок коштів на рівні Плану дій, наданих Естонією, Ірландією, Латвією, Литвою, Ліхтенштейном, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Польщею, Румунією, Туреччиною, Угорщиною, Фінляндією, Чеською Республікою, Швейцарією, Швецією та Канадою.

This translation is produced by the Council of Europe within the framework of the Council of Europe Action Plan for Ukraine 2018-2021 and funded with Action Plan-level funds provided by the Czech Republic, Estonia, Finland, Hungary, Ireland, Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Poland, Romania, Sweden, Switzerland, Turkey and Canada.

Catan і Інші проти Молдови і Росії [ВП] - 43370/04, 8252/05 і 18454/06

Рішення від 19.10.2012 [Велика палата]

Стаття 1

Юрисдикція держав

Юрисдикція Урядів Молдови та Росії по відношенню до освітньої політики в сепаратистському регіоні Республіки Молдова

Стаття 2 Протоколу № 1

Повага до світоглядних переконань батьків

Право на освіту

Закриття шкіл, які викладали з використанням латинської абетки, та переслідування учнів, які хотіли отримувати освіту своєю державною мовою: *порушення*

Факти – Заявниками були діти та батьки з молдовської громади в Придністров'ї – регіоні у східній частині території Республіки Молдова, над яким молдовський уряд не здійснює контроль. Цією територією управляє "Придністровська Молдавська Республіка" ("ПМР"), сепаратистський рух. "ПМР" не була визнана міжнародною спільнотою. Заявники скаржилися на наслідки, які мала освітня політика сепаратистської влади для їхньої та їхніх дітей освіти і сімейного життя. Головна частина їхніх скарг стосується заходів, ужитих владою "ПМР" у 2002 та 2004 роках, якими було заборонено використання латинської абетки в школах і вимагалось від усіх шкіл зареєструватися та почати використовувати навчальну програму, затверджену "ПМР", та кириличну абетку. Ці дії включали примусове виселення учнів і вчителів з їхніх шкіл та наступне закриття і переїзд шкіл у віддалені та погано облаштовані приміщення. Заявники також стверджували, що вони зазнали систематичної кампанії переслідування та залякування з боку представників режиму "ПМР" і приватних осіб. Вони заявляли, що дітей ображали в усній формі на їхньому шляху до школи, зупиняли та обшукували поліція і прикордонна служба "ПМР", які конфісковували книжки латинською абеткою, коли знаходили їх, і що, крім того, дві школи, які знаходилися на контрольованій "ПМР" території, були об'єктом неодноразових актів вандалізму. Заявники стверджували, що події, про які йшлося, відносилися до юрисдикції обох держав-відповідачів.

Право – Стаття 1: Юрисдикція держави за статтею 1 є, насамперед, територіальною. Проте, у виняткових випадках, дії Договірних Сторін, учинені, або які призводять до наслідків, поза їхньою територією можуть становити здійснення юрисдикції. Держава може здійснювати юрисдикцію екстериторіально через здійснення влади та контролю її представниками над особою чи особами, або коли, у результаті законних чи незаконних воєнних дій, вона здійснює ефективний контроль над територією поза межами її національної території.

(а) *Юрисдикція Республіки Молдова* – Усі три школи знаходилися весь період часу в межах території Молдови. Хоча не заперечувалося те, що Молдова не мала влади над територією, про яку йдеться, і не контролювала дії "ПМР", у рішенні у справі *Ilaşcu* Суд постановив, що затримані в Придністров'ї особи відносилися до юрисдикції

Молдови, оскільки Молдова була в цьому випадку територіальною державою, хоча вона й не мала ефективного контролю над Придністровським регіоном. Суд вирішив у тій справі, що таким чином Молдова мала обов'язок за статтею 1 Конвенції вжити заходів, у межах своїх сил, для гарантування конвенційних прав та свобод. Суд не знайшов підстав для розрізнення справи, яка розглядалася. Те, що цей регіон визнавався за міжнародним публічним правом як частина території Молдови, викликало її обов'язок ужити усіх доступних їй юридичних та дипломатичних заходів для продовження гарантування здійснення визначених у Конвенції прав і свобод тими, хто проживав там.

Висновок: відноситься до юрисдикції (одноголосно).

(b) *Юрисдикція Російської Федерації* – Оскільки головні події у цій справі відносилися до періоду, який був розглянутий Судом у рішенні у справі *Ilaşcu*, і з огляду на те, що в тій справі Суд вирішив, що заявники знаходилися у межах “юрисдикції” Російської Федерації у цілях статті 1 Конвенції, у цій справі саме російському уряду належало довести, що Росія не здійснювала юрисдикцію стосовно оскаржуваних подій. Суд погодився, що не існувало доказів будь-якої прямої участі представників російської держави у діях, ужитих проти шкіл заявників, і перейшов до розгляду питання, чи мала Росія ефективний контроль над “ПМР”. Стосовно військової присутності Росії в регіоні, Суд визнав, що кількість російських військових сил, які були дислоковані там, значно скоротилася і була невеликою по відношенню до розміру території. Проте, як Суд постановив у рішенні у справі *Ilaşcu*, з огляду на розмір військового арсеналу Росії, що знаходився в регіоні, вона зберігала свій вплив. Історичний контекст також мав важливе значення – сепаратисти змогли здобути владу в 1992 році лише завдяки допомозі російських військових. Крім того, Суд визнав у рішенні у справі *Ilaşcu*, що “ПМР” змогла зберегти своє існування у відповідний період лише завдяки економічній підтримці з боку Росії. Було відзначено, що російський уряд продовжував витрачати значні суми щороку для надання гуманітарної допомоги населенню Придністров'я.

Не було надано доказів, які могли б спростувати висновки, зроблені в рішенні у справі *Ilaşcu*, а триваюча військова присутність Росії надсилала потужний сигнал про продовження підтримки режиму “ПМР”. Отже, російський уряд не переконав Суд у тому, що висновки, яких він дійшов у справі *Ilaşcu*, були неправильними; відповідно, заявники в цій справі відносилися до юрисдикції Росії.

Висновок: відноситься до юрисдикції (шістнадцять голосів проти одного).

Стаття 2 Протоколу № 1: Було складно детально встановити факти, які стосувалися подій із заявниками після повторного відкриття шкіл, але Суд відзначив: що використання латинської абетки вважалось правопорушенням в “ПМР”; що було ясно, що школи були змушені переїхати в нові приміщення, які часто знаходилися на значних відстанях; і що кількість учнів у цих школах значно скоротилася. Ці незаперечувані факти підтверджували загальний зміст скарг заявників. Ужиті заходи та переслідування, якого зазнали учні, становили втручання у права учнів-заявників на доступ до навчальних закладів та на освіту своєю державною мовою. Крім того, Суд вважав, що зазначені заходи становили втручання у право батьків-заявників на забезпечення освіти та навчання своїх дітей відповідно до їхніх світоглядних переконань. Суд відзначив у цьому зв'язку, що стаття 2 Протоколу № 1 повинна розглядатися у світлі статті 8 Конвенції. Досліджуючи те, чи могло втручання у права заявників вважатися обґрунтованим, Суд зазначив, що не існувало доказів, які б вказували, що заходи, ужиті владою “ПМР” стосовно цих шкіл, переслідували правомірну мету. Так, видавалося, що мовна політика “ПМР”, яка була застосована до цих шкіл, була спрямована на русифікацію мови і культури молдовської громади. Суд далі розглянув питання відповідальності держав-відповідачів по відношенню до цього втручання.

(а) *Обов'язки Республіки Молдова* – На відміну від позиції у справі *Ilaşcu*, у якій Суд постановив, що Молдова не вжила усіх доступних їй заходів для припинення порушення Конвенції в тій справі, у цій справі Суд вирішив, що молдовський уряд доклав значних зусиль для надання підтримки заявникам. Зокрема, після вилучення колишніх приміщень шкіл владою "ПМР", молдовський уряд оплатив оренду та ремонт нових приміщень, а також обладнання, заробітну плату персоналу та транспортні витрати. Таким чином він виконав свої позитивні обов'язки стосовно заявників.

Висновок: відсутнє порушення (одноголосно).

(b) *Обов'язки Російської Федерації* – Були відсутні докази будь-якої прямої участі представників російської держави у заходах, ужитих проти заявників. Так само не існувало доказів участі або схвалення з боку Росії мовної політики "ПМР" загалом. Проте Росія здійснювала ефективний контроль над "ПМР" під час періоду, який розглядається. Не було необхідності встановлювати те, чи здійснювала Росія детальний контроль над політикою та діями підпорядкованої місцевої адміністрації. Унаслідок своєї продовжуваної військової, економічної та політичної підтримки "ПМР", яка не змогла б інакше зберегти своє існування, Росія була відповідальною за Конвенцією за порушення прав заявників на освіту.

Висновок: порушення (шістнадцять голосів проти одного).

Стаття 41: 6 000 євро на відшкодування моральної шкоди кожному заявникові, зазначеному у Додатку до справи.

(Див. також: [*Ilaşcu і Інші проти Молдови і Росії*](#) [ВП], заява № 48787/99, 8 липня 2004 р., [*Інформаційний бюлетень* № 66](#); [*Al-Skeini і Інші проти Сполученого Королівства*](#) [ВП], заява № 55721/07, 7 липня 2011 р., [*Інформаційний бюлетень* № 143](#); [*Ivanțoc і Інші проти Молдови і Росії*](#), заява № 23687/05, 15 листопада 2011 р., [*Інформаційний бюлетень* № 146](#))